

ORGANIZACYJNO-PRAWNE WARUNKI ORAZ PRZYCZYNY ŁĄCZENIA SZKÓŁ WYŻSZYCH

Aleksandra Pisarska

Instytut Zarządzania

Zakład Zarządzania Finansami i Polityki Finansowej Organizacji
Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach

Abstrakt: Celem opracowania było określenie organizacyjno-prawnych uwarunkowań łączenia uczelni w sytuacji gdy ich funkcjonowanie staje się (ze względów demograficznych i ekonomicznych) niemożliwe. W artykule przedstawiono również okoliczności wskazujące na konieczność zastosowania takich działań w sytuacji gdy wartości przychodów, kosztów oraz ustalony wynik finansowy w zakresie działalności dydaktycznej publicznych i niepublicznych szkół wyższych jest ujemny. Ustalono także możliwości przeprowadzenia procedur dotyczących łączenia szkół wyższych. Szczegółowa analiza procedur związanych z konsolidacją szkół wyższych została przeprowadzona na podstawie obowiązujących w tym zakresie przepisów prawnych. W UPoSW zawarto regulacje dotyczące łączenia uczelni, które mogą dotyczyć jednostek realizujących swoje zadania w sektorze publicznym oraz w sektorze społecznym. Ustawa ta reguluje również sposób łączenia szkół wyższych, procesy te mogą odbywać się odrębnie w obszarach publicznym i niepublicznym.

Słowa kluczowe: szkoły wyższe, konsolidacja, wyniki finansowe

WSTĘP

W ustawie prawo o szkolnictwie wyższym (UPoSW) uczelnia jest definiowana jako szkoła prowadząca studia wyższe, utworzona w sposób określony w tej ustawie. Jest ona autonomiczna we wszystkich obszarach swojego działania na zasadach

określonych w przepisach. Utworzenie, likwidacja, zmiana nazwy lub połączenie z inną uczelnią wymaga realizacji procedur, zgodnie z art. 18 ust. 1 UPoSW.

Ponieważ głównym zadaniem szkół wyższych jest przygotowanie społeczeństwa do tego, aby odgrywało aktywną rolę w rozwoju gospodarczym, społecznym i kulturowym, więc konieczne jest utworzenie i wdrożenie takiego modelu zarządzania zasobami uczelni, który w najbardziej efektywny sposób wesprze realizację tych zadań. Efektywnie funkcjonująca szkoła wyższa (również pod względem ekonomicznym) zapewnia realizację zadań na odpowiednio wysokim poziomie [Pisarska 2013].

Zdolności przystosowawcze i elastyczność, które są konieczne, aby uczelnie mogły szybko reagować na zmiany zachodzące w społeczeństwie i gospodarce oraz realizować stawiane im zadania na najwyższym poziomie, zależą w głównej mierze od: zwiększenia ich autonomii, zapewnienia odpowiedniego poziomu finansowania oraz możliwości wdrażania nowoczesnych rozwiązań w zakresie zarządzania ich zasobami.

Uczelnie w Polsce wymagają nie tylko wyższego dofinansowania, ale również nowoczesnego zarządzania [Pietrzak 2014]. Głównym źródłem finansowania działań uczelni publicznych i realizowanych zaplanowanych zadań jest dotacja udzielana zgodnie z planem budżetu państwa. W związku z ograniczeniami wartości dotacji podmiotowej (w niektórych grupach uczelni publicznych w latach 2010–2012) i zmniejszającymi się wpływami z opłat za studia niestacjonarne (spowodowane zmniejszającą się liczbą studentów) optymalne gospodarowanie majątkiem (w zakresie efektywności ich wykorzystywania) oraz wdrażanie działań umożliwiających efektywne zarządzanie jest konieczne z uwagi na możliwość kontynuowania działalności.

Rozwiązania stosowane w sektorze prywatnym (do których należą m.in. łączenia podmiotów gospodarczych) dają większe możliwości efektywnego zarządzania tymi jednostkami, należącymi do sektora finansów publicznych, a w przypadku uczelni niepublicznych – do sektora społecznego. Łączenie jednostek organizacyjnych powoduje przede wszystkim zmniejszenie kosztów działalności (szczególnie w zakresie kosztów ogólnego zarządu), a także pozwala na wzrost wydajności pracy poszczególnych pracowników oraz grup pracowników.

Łączenia uczelni mogą przyczynić się do korzyści wynikających z efektu synergii, który oznacza, że z połączenia i odpowiedniego dopasowania części składowych, z których zbudowana jest organizacja, uzyskuje się większe efekty niż sumując oddzielnie ich wydajności [Czekaj i Dresler 2005]. Pogarszająca się sytuacja finansowa szkół wyższych powoduje konieczność zastosowania rozwiązań doprowadzających te jednostki do równowagi finansowej oraz zwiększenia efektywności i jakości ich działań.

Fuzje, konsolidacje i przejęcia są transakcjami stosowanymi przez przedsiębiorstwa celem osiągnięcia określonych zamierzeń strategicznych i finansowych [Krzysztofek 2013].

CEL I METODY BADAŃ

Celem opracowania jest określenie organizacyjno-prawnych uwarunkowań łączenia uczelni w sytuacji, gdy ich funkcjonowanie staje się (ze względów demograficznych i ekonomicznych) coraz bardziej skomplikowane lub niemożliwe. W artykule przedstawiono również okoliczności wskazujące na konieczność zastosowania takich działań, w sytuacji gdy wartości przychodów, kosztów oraz ustalony wynik finansowy w zakresie działalności dydaktycznej publicznych i niepublicznych szkół wyższych jest ujemny. Ustalono także możliwości przeprowadzenia procedur dotyczących łączenia szkół wyższych publicznych i niepublicznych. Szczegółowa analiza procedur związanych z konsolidacją szkół wyższych została przeprowadzona na podstawie obowiązujących w tym zakresie przepisów prawnych.

Ustalono również liczbę szkół wyższych w województwach kraju. Dane te analizowano z podziałem na uczelnie publiczne i niepubliczne w tych obszarach. W zaprezentowanej analizie wykorzystano dane pochodzące z zasobów Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) za lata 2005–2012 prezentowane w publikacjach pt. Szkoły wyższe i ich finanse 2005–2012 r. oraz zawarte w rocznikach statystycznych województw, według danych za lata 2005–2012 r. Wyniki badań analizowano zgodnie z podziałem Polski na województwa, na podstawie zapisów ustawy o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa, która wprowadziła podział terytorialny kraju na: gminy, powiaty i województwa.

TABELA 1. Uczelnie pogrupowane zgodnie z podziałem GUS

Szkoly wyższe	Grupa	Lata							
		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Szkoly wyższe publiczne									
Uniwersytety	I	17	17	17	17	18	18	18	18
Wyższe szkoły techniczne	II	18	18	18	18	17	17	18	18
Akademie rolnicze	III	8	7	7	7	6	6	6	6
Wyższe szkoły ekonomiczne	IV	5	5	5	5	5	5	5	5
Wyższe szkoły pedagogiczne	V	6	6	6	6	6	6	5	5

TABELA 1, cd.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Akademie medyczne	VI	9	9	9	9	9	9	9	9
Akademie wych. fizycznego	VII	6	6	6	6	6	6	6	6
Wyższe szkoły artystyczne	VIII	18	18	18	18	18	19	19	19
Wyższe szkoły zawodowe	IX	30	34	35	36	36	36	36	36
Pozostałe szkoły wyższe	X	4	10	10	10	10	10	10	10
Razem szkoły wyższe publiczne		124	130	131	131	131	132	132	132
Szkoly wyższe niepubliczne									
Wyższe szkoły ekonomiczne	XI	88	90	90	90	75	74	74	71
Pozostałe szkoły wyższe	XII	200	228	234	234	255	254	254	250
Razem szkoły wyższe niepubliczne		288	318	324	324	330	328	328	321
Razem szkoły wyższe									
Razem		412	448	455	455	461	460	460	453

Źródło: Opracowanie własne na podstawie opracowań GUS za lata 2005–2012.

Badane podmioty to uczelnie, które według GUS zostały podzielone na dwaście grup (tabela 1). Należą do nich szkoły publiczne: uniwersytety (grupa I), wyższe szkoły techniczne (grupa II), akademie rolnicze (grupa III), wyższe szkoły ekonomiczne (grupa IV), wyższe szkoły pedagogiczne (grupa V), akademie medyczne (grupa VI), akademie wychowania fizycznego (grupa VII), wyższe szkoły artystyczne (grupa VIII), wyższe szkoły zawodowe (grupa IX), pozostałe szkoły wyższe publiczne (grupa X). Niepubliczne uczelnie to grupa XI (wyższe szkoły ekonomiczne), grupa XII (pozostałe szkoły wyższe).

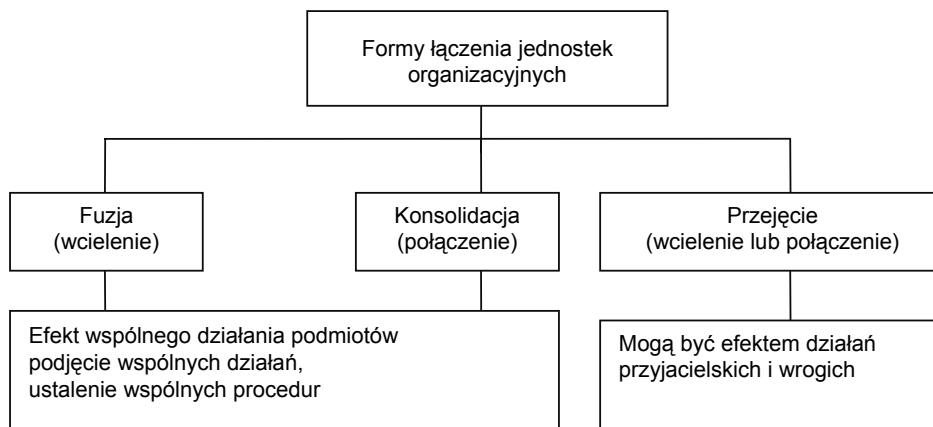
W opracowaniu analizowano wynik z działalności dydaktycznej szkół wyższych według ich grup. Pozostałe obszary działań to działalność badawcza i działalność gospodarcza wyodrębniona, które wyłączono z badań gdyż działalność badawcza może być realizowana tylko do wysokości środków pieniężnych otrzymywanych na ten cel. W związku z tym przychody muszą się równać kosztom, a działalność gospodarcza wyodrębniona nie jest prowadzona we wszystkich działających na terenie kraju szkołach wyższych.

WARIANTY ŁĄCZENIA JEDNOSTEK ORGANIZACYJNYCH

Łączenie jednostek organizacyjnych następuje w różnych formach. Można wyróżnić ich kilka, a mianowicie: fuzje, konsolidacje i przejęcia [Czekaj i Dresler 2005]. Fuzja następuje w sytuacji gdy zachodzi pełna absorpcja jednego podmiotu (lub większej ich liczby) przez drugi. Dokonywane jest w tej formie łączenia przekazywanie zarówno aktywów, jak i pasywów organizacji wcielanej. Podobne zjawiska ekonomiczne występują w sytuacji gdy następuje konsolidacja jednostek organizacyjnych, z tym że w tym przypadku powstaje nowy podmiot prawny. Konsolidacja oznacza likwidację obu (lub większej ich liczby) jednostek organizacyjnych. Natomiast łączenie przez przejęcie następuje w sytuacji gdy jeden z podmiotów (lub większa ich liczba) traci kontrolę nad organizacją na rzecz innej jednostki organizacyjnej (lub większej ich liczby).

Na rysunku 1 przedstawiono formy łączenia się jednostek organizacyjnych. Łączenie podmiotów jest jedną z form koncentracji kapitału i majątku. W sensie ekonomicznym występują trzy typy łączenia podmiotów: fuzja, czyli wcielenie (inkorporacja), konsolidacja (połączenie) i przejęcie (wcielenie lub połączenie przyjacielskie bądź wrogie). Fuzja i konsolidacja są efektem realizacji wspólnych planów. Ich realizacja ma zawsze na celu maksymalizację efektów realizowanych zadań. Przejęcie ma na celu realizację celu jednej z łączących się jednostek. Nie są to działania wspólne i mogą mieć charakter działań wrogich i przyjacielskich.

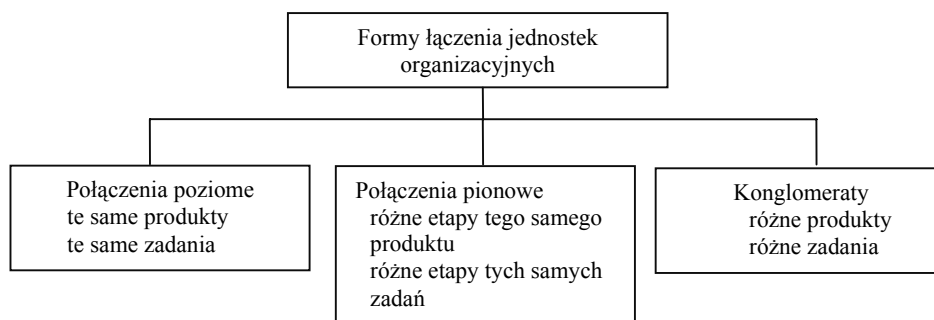
RYСУNEK 1. Formy łączenia podmiotów pod względem ekonomicznym i prawnym

Źródło: opracowanie własne.

Procesy łączenia podmiotów można także sklasyfikować na podstawie produktów, jakie wytwarzają lub (w przypadku szkół wyższych) realizowanych przez nie zadań. Na podstawie tego kryterium wyodrębniane są połączenia poziome, pionowe oraz konglomeraty.

Na rysunku 2 przedstawiono formy łączenia jednostek organizacyjnych ze względu na rodzaje produktów i zadań, jakie są efektem ich działań. Połączenia poziome dotyczą jednostek organizacyjnych wytwarzających te same wyroby lub świadczących te same usługi lub, tak jak w przypadku uczelni, realizujących te same zadania. Połączenia pionowe realizowane są przez podmioty prawne, które wytwarzają te same wyroby, świadczą te same produkty lub realizują te same zadania, lecz ich działania obejmują różne fazy tego samego procesu. W przypadku uczelni, które chciałyby zrealizować ten rodzaj połączenia, odnosiliby się to np. do jednostek dydaktycznych realizujących zadania dydaktyczne w ramach szkół ponadgimnazjalnych. Połączenia podmiotów w formie konglomeratów dotyczą jednostek organizacyjnych, których efektem działań są różne produkty lub które realizują inne zadania. Tego rodzaju połączenia mają za zadanie zdywersyfikować źródła przychodów i, jak wszystkie inne połączenia, mają służyć zwiększeniu efektywności oraz zmniejszeniu ryzyka ich działań.

W przypadku uczelni połączenia mogą mieć charakter poziomy, tzn. dotyczyć będą zawsze jednostek realizujących te same zadania, zgodne z zapisami UPoSW.

RYSUNEK 2. Formy łączenia podmiotów pod względem rodzajów produktów i zadań

Źródło: Opracowanie własne.

REGULACJE PRAWNE DOTYCZĄCE ŁĄCZENIA UCZELNI

Wypracowane wzorce i regulacje prawne dotyczące łączenia organizacji z sektora prywatnego powinny służyć łatwemu przeprowadzeniu procedur łączenia jednostek organizacyjnych w sektorze publicznym (do którego należą uczelnie publiczne) i społecznym (do którego należą uczelnie niepubliczne). Rozwiązania dotyczące łączenia przedsiębiorstw są na stałe związane z rozwojem tych organizacji.

W tabeli 2 przedstawiono niezbędne do przeprowadzenia procedury i akty prawne, które uczelnie dokonujące połączeń muszą (a niektóre wymienione w tabeli 2 powinny) uwzględnić w trakcie realizacji tego przedsięwzięcia. Najważniejsze z nich to: zapisy UPoSW, ustawy o rachunkowości (UoR), Międzynarodowych

Standardów Sprawozdawczości Finansowej (MSSF), Ustawy – kodeks spółek handlowych (KSH) oraz Trzeciej Dyrektywy Rady Wspólnot Europejskich.

W UPoSW zawarto regulacje dotyczące łączenia uczelni, które mogą dotyczyć jednostek realizujących swoje zadania w sektorze publicznym (uczelnie akademickie, uczelnie zawodowe) oraz w sektorze społecznym (uczelnie niepubliczne). Ustawa ta reguluje również sposób łączenia szkół wyższych. Procesy te mogą odbywać się odrębnie – w obszarach publicznym i niepublicznym.

W ustawie KSH uregulowano procedury łączenia spółek (jednostek funkcjonujących w sektorze prywatnym). Ustawa ta zawiera szczegółowy opis procesu i metod łączenia tych jednostek organizacyjnych.

TABELA 2. Procedury związane z łączeniem uczelni

Łączenie uczelni		
Art. 18 UPoSW		Art. 20-24 UPoSW
Uczelnie akademickie	Uczelnie zawodowe	Uczelnie niepubliczne
<ul style="list-style-type: none"> ustawa opinia senatu lub senatów uczelni 	<ul style="list-style-type: none"> rozporządzenie właściwego ministra do spraw szkolnictwa wyższego lub innego właściwego ministra wniosek sejmiku województwa lub rektora, albo sejmiku województwa lub rektorów uczelni 	<ul style="list-style-type: none"> pozwolenie właściwego ministra wniosek założycieli uczelni (osób fizycznych lub prawnych)
Sposób łączenia uczelni publicznych		Sposób łączenia uczelni niepubliczne
<ul style="list-style-type: none"> uczelnia akademicka z uczelnią akademicką uczelnia akademicka z uczelnią zawodową, uczelnia akademicka z uczelnią niepubliczną. 	<ul style="list-style-type: none"> uczelnia zawodowa z uczelnią zawodową uczelnia zawodowa z uczelnią akademicką uczelnia zawodowa z uczelnią niepubliczną 	<ul style="list-style-type: none"> uczelnia niepubliczna z uczelnią niepubliczną uczelnia niepubliczna z uczelnią akademicką uczelnia niepubliczna z uczelnią zawodową
KSH		
Trzecia Dyrektywa Rady Wspólnot Europejskich		
UoR (rozdział 4a)		
MSSF 3		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie obowiązujących aktów prawnych.

Trzecia Dyrektywa Rady Wspólnot Europejskich (tabela 2) reguluje ochronę interesów pracowników, wspólników, kontrahentów (wierzycieli) oraz łączonych podmiotów, tak aby procedury łączenia nie naruszały ich interesów. W ustawie o rachunkowości (UoR) w rozdziale 4a (*Łączenie się spółek*), zawarto procedury związane ze sporządzaniem sprawozdań finansowych łączonych jednostek orga-

nizacyjnych (terminy ich sporządzania oraz sposób prezentacji poszczególnych pozycji aktywów, pasywów oraz przychodów i kosztów organizacji poddanych tym procedurom).

Międzynarodowy Standard Sprawozdawczości Finansowej 3 (*Połączenie jednostek gospodarczych*) prezentuje definicję połączenia jednostek gospodarczych, metody rozliczania łączonych podmiotów. W tym standardzie zawarty jest również sposób ustalania kosztów związanych z łączeniem organizacji.

LICZBA SZKÓŁ WYŻSZYCH I ICH WYNIKI FINANSOWE

W tabeli 3 zawarto liczbę szkół wyższych w województwach Polski, w tym liczbę uczelni niepublicznych. We wszystkich województwach Polski (z wyjątkiem województwa opolskiego) w okresie od 2005 do 2012 r. stwierdzono przeważającą liczbę niepublicznych szkół wyższych w stosunku do jej liczby ogółem. Najwięcej uczelni odnotowano w województwie mazowieckim w 2009 roku – 107 jednostek, w tym 91 niepublicznych. W tym województwie liczba szkół wyższych przekracza dwukrotnie ich liczbę w stosunku do pozostałych analizowanych obszarów z największą liczbą uczelni (na poziomie NTS 2). Województwa: śląskie, wielkopolskie, dolnośląskie i małopolskie to obszary, w których odnotowano od 32 uczelni (ogółem) w małopolskim w 2008 roku do 46 w śląskim w 2008 roku. Były to województwa z największą liczbą uczelni ogółem w analizowanym okresie. Najmniejszą liczbę szkół wyższych ogółem i najmniejszą przewagę szkół niepublicznych nad publicznymi (w analizowanym) okresie stwierdzono w województwach: opolskim, lubuskim i warmińsko-mazurskim. W tych obszarach ich liczba ogółem (z niepublicznymi) nie przekroczyła liczby 10. Najmniejsza ich liczba funkcjonowała na terenie województwa opolskiego (6 szkół wyższych, w tym 2 niepubliczne) – była to stała liczba w analizowanym okresie (od 2005 do 2012 roku) i lubuskiego (8 szkół wyższych, w tym 5 niepublicznych, z wyjątkiem 2008 roku, w którym w danych GUS wykazano w tym obszarze 6 szkół niepublicznych).

W województwach, w których przeważają mieszkańcy wsi (podkarpackie, lubelskie, świętokrzyskie i małopolskie) liczba szkół wyższych ogółem nie przekracza 20 (z wyjątkiem województwa małopolskiego). We wszystkich województwach (w latach 2005–2012) stwierdzono stosunkowo stabilną liczbę szkół wyższych, pomimo prognoz dotyczących zmniejszającej się liczby studentów (tabela 3).

Tabela 4 zawiera wartości przychodów, kosztów oraz ustalony wynik finansowy w zakresie działalności dydaktycznej publicznych i niepublicznych szkół wyższych.

TABELA 3. Liczba szkół wyższych w województwach

Szkoly wyższe według województw		Lata							
		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Dolnośląskie	razem	34	35	36	36	38	38	38	37
	w tym niepubliczne	22	23	24	24	26	26	26	25
Kujawsko-pomorskie	razem	21	20	20	19	21	21	21	21
	w tym niepubliczne	16	15	15	14	16	16	16	16
Lubelskie	razem	20	20	19	19	19	18	18	18
	w tym niepubliczne	13	13	12	12	12	11	11	11
Lubuskie	razem	8	8	8	9	8	8	8	8
	w tym niepubliczne	5	5	5	6	5	5	5	5
Łódzkie	razem	27	28	29	31	32	30	30	29
	w tym niepubliczne	20	21	22	24	25	23	23	22
Małopolskie	razem	34	34	34	32	33	33	33	33
	w tym niepubliczne	20	20	20	18	19	19	19	19
Mazowieckie	razem	101	101	104	105	107	106	106	105
	w tym niepubliczne	85	85	88	89	91	90	90	89
Opolskie	razem	6	6	6	6	6	6	6	6
	w tym niepubliczne	2	2	2	2	2	2	2	2
Podkarpackie	razem	17	17	17	16	15	16	16	15
	w tym niepubliczne	10	10	10	9	8	9	9	8
Podlaskie	razem	19	19	19	18	17	18	18	18
	w tym niepubliczne	14	14	14	13	12	13	13	13
Pomorskie	razem	28	28	28	28	28	28	28	28
	w tym niepubliczne	20	20	20	20	20	20	20	20
Śląskie	razem	43	44	44	46	45	45	45	45
	w tym niepubliczne	32	33	33	35	34	34	34	34
Świętokrzyskie	razem	14	14	15	15	15	15	15	15
	w tym niepubliczne	12	12	12	12	12	12	12	12
Warmińsko-mazurskie	razem	9	9	9	9	9	9	9	8
	w tym niepubliczne	7	7	7	7	7	7	7	6
Wielkopolskie	Razem	36	36	38	38	39	40	40	40
	w tym niepubliczne	23	23	25	25	26	27	27	27
Zachodnio-pomorskie	Razem	21	22	22	22	22	22	22	20
	w tym niepubliczne	14	15	15	15	15	14	14	12

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS za lata 2005–2011.

TABELA 4. Wartość przychodów, kosztów oraz nadwyżki/deficytu ustalonego w zakresie działalności dydaktycznej w grupach szkół wyższych (mln zł)

Grupy szkół wyższych		Lata							
		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I	przychody	3 752,56	3 817,50	4 049,99	4 212,47	4 523,78	4 705,83	4 722,52	4 779,99
	koszty	3 855,21	3 991,70	4 072,66	4 298,66	4 618,98	4 807,78	4 914,93	5 090,05
	wynik fin.	-102,65	-174,20	-22,67	-86,19	-95,2	-101,95	-192,41	-310,06
II	przychody	2 497,42	2 510,37	2 664,50	2 723,38	2 820,75	2 967,77	3 202,46	3 262,56
	koszty	2 532,15	2 524,03	2 588,78	2 768,04	2 849,68	3 003,05	3 361,17	3 492,68
	wynik fin.	-34,74	-13,67	75,72	-44,66	-28,93	-35,28	-158,71	-230,12
III	przychody	783,12	792,97	833,42	786,89	774,2	779,95	785,79	807,48
	koszty	870,19	883,30	872,97	843,03	795,39	812,26	826,8	858,03
	wynik fin.	-87,07	-90,33	-39,55	-56,14	-21,19	-32,31	-41,01	-50,54
IV	przychody	525,59	516,48	547,75	552,93	606,81	622,8	620,38	615,24
	koszty	536,33	532,09	549,15	566,53	622,16	628,27	626,1	620,56
	wynik fin.	-10,74	-15,62	-1,4	-13,6	-15,35	-5,47	-5,71	-5,32
V	przychody	332,05	333,61	355,29	417,78	440,38	451,64	320,38	322,14
	koszty	336,93	336,28	344,93	416,43	451,22	455,64	325,75	339,21
	wynik fin.	-4,89	-2,67	10,36	1,35	-10,84	-4	-5,37	-17,08
VI	przychody	1 049,88	1 122,54	1 163,08	1 228,77	1 329,48	1 404,33	1 441,15	1 493,79
	koszty	1 112,06	1 160,59	1 191,25	1 289,63	1 367,45	1 471,15	1 532,81	1 608,68
	wynik fin.	-62,18	-38,05	-28,17	-60,86	-37,97	-66,82	-91,67	-114,89
VII	przychody	260,52	261,25	273,24	278,79	284,78	284,1	270,02	270,04
	koszty	260,91	267,52	267,96	274,26	284,08	288,45	285,79	281,07
	wynik fin.	-0,39	-6,27	5,28	4,53	0,7	-4,35	-15,78	-11,03
VIII	przychody	362,61	381,41	402,15	425,61	442,65	465,04	488,52	505,27
	koszty	365,70	375,48	398,89	414,8	437,35	465,37	490,55	508,86
	wynik fin.	-3,08	5,93	3,26	10,81	5,3	-0,33	-2,03	-3,60
IX	przychody	410,68	451,57	515,57	545,88	580,24	612,74	626,84	619,58
	koszty	364,98	412,68	458,72	511,93	548,51	589,94	620,05	634,44
	wynik fin.	45,70	38,90	56,85	33,95	31,73	22,8	6,79	-14,86
X	przychody	380,89	342,26	510,7	581,11	586,92	609,96	639,35	660,48
	koszty	338,35	345,36	507,01	557,61	582,59	597,85	633,34	669,81
	wynik fin.	42,54	-3,10	3,69	23,5	4,33	12,11	6,01	-9,33
Razem publiczne	przychody	10 355,31	10 529,96	11 315,69	11 753,62	12 389,97	12 904,16	13 117,41	13 336,56
	koszty	10 572,81	10 829,03	11 252,32	11 940,91	12 557,41	13 119,76	13 617,29	14 103,40
	wynik fin.	-217,51	-299,07	63,37	-187,29	-167,44	-215,6	-499,88	-766,83
Szkoly wyższe niepubliczne									
XI	przychody	1 107,74	1 153,04	1 260,73	1 127,68	1 108,93	983,90	945,92	835,63
	koszty	1 046,96	1 103,87	1 184,68	1 054,90	1 065,01	997,71	1 002,39	894,81
	wynik fin.	60,78	49,17	76,05	72,78	43,92	-13,81	-56,47	-59,18

TABELA 4, cd.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
XII	przychody	966,40	1 090,39	1 164,97	1 358,06	1 673,42	1 817,04	1 753,44	1 623,52
	koszty	895,37	1 021,21	1 085,62	1 259,70	1 594,64	1 750,73	1 689,48	1 696,64
	wynik fin.	71,03	69,17	79,35	98,36	78,78	66,31	63,96	-73,12
Razem niepublic- zne	przychody	2 074,14	2 243,42	2 425,69	2 485,75	2 782,35	2 800,94	2 699,36	2 459,15
	koszty	1 942,33	2 125,08	2 270,30	2 314,60	2 659,65	2 748,45	2 691,87	2 591,46
	wynik fin.	131,81	118,34	155,40	171,15	122,70	52,49	7,49	-132,30
Razem szkoły wyższe									
Razem szkoły wyższe	przychody	12 429,45	12 773,38	13 741,38	14 239,37	15 172,32	15 705,10	15 816,77	15 795,71
	koszty	1 942,33	2 125,08	2 270,30	2 314,60	2 659,65	2 748,45	2 691,87	16 694,85
	wynik fin.	10 487,12	10 648,30	11 471,09	11 924,77	12 512,67	12 956,65	13 124,90	-899,14

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS za lata 2007–2012.

Działalność dydaktyczna jako podstawowy obszar działania tych jednostek jest obiektem szczególnej troski ze strony władz uczelni (tabela 4). Specjalny nacisk kładziony jest na jak najlepszy efekt, przy ograniczonych zasobach.

W grupach: I, III, IV i VI badanych jednostek organizacyjnych stwierdzono stratę na działalności dydaktycznej we wszystkich analizowanych latach (2005–2012). Uwzględniając wartości przychodów z działalności dydaktycznej w szkołach wyższych, można stwierdzić, że w grupie I, II, VI i VIII uczelni publicznych następował wzrost przychodów i była to stała tendencja rosnąca w badanym okresie (2005–2012). W pozostałych grupach uczelni publicznych stwierdzono również wzrost przychodów z działalności dydaktycznej (z wyjątkiem 2009 roku w grupie III, 2006 roku w grupie IV, lat 2011 i 2012 w grupie V, lat 2010 i 2011 w grupie VII, 2012 roku w grupie IX oraz 2006 roku w grupie X). Zwiększające się przychody w tym obszarze wynikają głównie ze stopniowo zwiększanej dotacji budżetowej na działalność uczelni publicznych. Zwiększenie to wynika przede wszystkim ze wskaźnika inflacji oraz dokonywanych zmian w algorytmie przyznawania dotacji. Pomimo zwiększanej dotacji i w konsekwencji zwiększanych przychodów, zwiększanie kosztów w tym obszarze następuje w większym zakresie.

W grupie XI uczelni niepublicznych w latach 2005–2007 następował wzrost przychodów z działalności dydaktycznej, a od 2008 roku do 2012 roku stwierdzono stałe zmniejszanie wartości przychodów w tym obszarze. W grupie XII niepublicznych szkół wyższych zmniejszanie wartości przychodów z działalności dydaktycznej nastąpiło dopiero w 2011 roku. Z uwagi na znaczny spadek liczby studentów na studiach niestacjonarnych będzie to zapewne tendencja trwała w przyszłych latach.

Reasumując, można stwierdzić, że zarządzający uczelniami, pomimo zwiększania wartości przychodów, odnotowują pogarszającą się sytuację finansową analizowanych podmiotów. Działaniami, które muszą podejmować, są przede wszystkim racjonalizacja kosztów, szczególnie w obszarze gospodarki nieruchomościami, zatrudnienia, usług obcych oraz zużycia materiałów i energii. Ważnym czynnikiem wpływającym na poziom ponoszonych kosztów jest racjonalna gospodarka w zakresie wykorzystania powierzchni w budynkach należących do zasobów majątkowych analizowanych jednostek organizacyjnych. Łączenie tych organizacji może w zmieniających się okolicznościach (zmniejszającej się liczby studentów i pogarszającej sytuacji finansowej) być rozwiązaniem najkorzystniejszym dla tych podmiotów.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

W opracowaniu ustalono organizacyjno-prawne uwarunkowania dotyczące łączenia uczelni w sytuacji gdy ich funkcjonowanie staje się (ze względów demograficznych i ekonomicznych) niemożliwe. Ustalono również liczbę szkół wyższych w województwach kraju. Dane te analizowano z podziałem na uczelnie publiczne i niepubliczne w tych obszarach. W opracowaniu analizowano wynik z działalności dydaktycznej szkół wyższych według ich grup. Tych analiz dokonano za lata 2005–2012. Na podstawie przeprowadzonych badań sformułowano następujące wnioski:

1. Działalność dydaktyczna jako podstawowy obszar działania szkół wyższych powinien być obiektem szczególnej troski ze strony władz uczelni. Szczególną uwagę należy zwrócić na jak najlepszy efekt, przy gospodarowaniu ograniczonymi zasobami. W grupach: I, III, IV i VI badanych jednostek organizacyjnych stwierdzono stratę na działalności dydaktycznej we wszystkich analizowanych latach (2005–2012). Ustalana w kolejnych latach strata na działalności dydaktycznej powinna zarządzających tymi podmiotami mobilizować do działań naprawczych między innymi poprzez obniżanie kosztów w tym najważniejszym dla uczelni obszarze działania. Jednak w sytuacji gdy działania naprawcze podejmowane będą zbyt późno, może wystąpić konieczność podejmowania działań zmierzających do połączenia się tych ważnych dla każdego regionu (województwa) jednostek organizacyjnych.
2. W UPoSW zawarto regulacje dotyczące łączenia uczelni, które mogą dotyczyć jednostek realizujących swoje zadania w sektorze publicznym (uczelnie akademickie, uczelnie zawodowe) oraz w sektorze społecznym (uczelnie niepubliczne). Ustawa ta reguluje również sposób łączenia szkół wyższych, procesy te mogą odbywać się odrębnie w obszarach publicznym i niepublicznym.

3. Wypracowane wzorce i regulacje dotyczące łączenia podmiotów prawnych z sektora prywatnego powinny służyć przeprowadzeniu procedur łączenia jednostek organizacyjnych w sektorze publicznym (do którego należą uczelnie publiczne) i społecznym (do którego należą uczelnie niepubliczne). Rozwiązania dotyczące łączenia przedsiębiorstw są na stałe związane z rozwojem tych organizacji.

Spis literatury

- CZEKAJ J., DRESLER Z. 2005: Zarządzanie finansami przedsiębiorstw. Podstawy teorii. Zarządzanie finansami przedsiębiorstw. Podstawy teorii. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.
- GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY 2005–2012: Szkoły wyższe i ich finanse. Wydawnictwo GUS, Warszawa.
- GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY 2005–2012, Rocznik statystyczny województw. Wydawnictwo GUS, Warszawa.
- KRZYSZTOFEK A. 2013: Fuzja, wrogie przejęcie – sposób na rozwój przedsiębiorstwa? na przykładzie: Vistula s.a., Wólczanka s.a., Galeria Centrum sp. z o.o., W. Kruk s.a. [w:] *Miscellanea Oeconomicae, Studia i materiały*, rok 17, nr 1/2013, Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, Kielce.
- RADA MIĘDZYNARODOWYCH STANDARDÓW RACHUNKOWOŚCI (IASB), 2011. Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej.
- PISARSKA A. 2013: Specyfika inwestowania (kształtowania nakładów na rzeczowe aktywa trwałe) w szkołach wyższych [w:] *Zarządzanie Finansami i Rachunkowość*, rok 1 (2) 2013. Wydawnictwo SGGW w Warszawie, Warszawa.
- PIETRZAK G.P. 2014: Zagadnienia strategiczne Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie na tle innych szkół wyższych. [w:] *Zeszyty Naukowe SGGW, Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej* nr 105, Warszawa.
- TRZECIA DYREKTYWA RADY WSPÓLNOT EUROPEJSKICH z dnia 9 października 1978 r. na podstawie art. 54 ust. 3 lit. g) Traktatu, dotycząca łączenia się spółek akcyjnych (78/855/EWG).
- Ustawa kodeks spółek handlowych, Dz.U. 2000, nr 94, poz. 1037 z późn. zm.
- Ustawa o rachunkowości, Dz.U. 1994, nr 121, poz. 591 z późn. zm.
- Ustawa prawo o szkolnictwie wyższym, Dz.U. 2005, nr 164, poz. 1365 z późn. zm.
- Ustawa o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa nia 24 lipca 1998 r., Dz.U. 1998, nr 96, poz. 603 z późn. zm.

ORGANIZATIONAL AND LEGAL CONDITIONS AND REASONS OF JOINING ACADEMIES

Abstract: The aim of this work is to determine organizational and legal conditioning of joining academies when their functioning is impossible due to demographical and economic factors. In the article, there are also presented circumstances pointing to the necessity to apply such actions when the value of income, costs and the appointed financial result in the area of didactics in public and private academies is negative. There are also estimated possibilities of performing the procedure concerning joining academies. Detailed analysis of procedures connected with consolidation of academies was carried out based on law in this area. There are regulations on joining academies in UPoSW that can be applied to the units realizing their duties in public and social area. The act also regulates the way of joining the academies. Those processes can be held separately in public and private area.

Key words: academies, consolidation, financial results

